

ederek mânevî evlâdı saymış ve aklâm-ı sittteyi öğretmiştir. Bu sebeple "Karahisârî kulu" lakabıyla da anılır. İmzalarında Karahisârî'nin önceleri kölesi, sonra da oğlu olduğunu belirten ifadeler kullanmış; onun vefatından itibaren künyesinde "Allah'ın kulu" mânasına geldiğinden köleler için baba adı kabul edilen Abdullah'a yer vererek Hasan b. Abdullah şeklinde imza atmıştır. Hasan Çelebi, üstadının sanat üslûbuna en yakın hattat oluşu dolayısıyla Hasan Halife adıyla da tanınır.

Kaynaklarda Süleymaniye Camii'nin mihrap veya kubbe yazısının (sonuncusu XIX. yüzyılda Abdülfettah Efendi tarafından yeniden yazılmıştır) Karahisârî'ye, bunun dışında kalanların da Hasan Çelebi'ye ait olduğu nakledilmektedir. Diğer bir rivayet de Süleymaniye'deki bütün yazıların Hasan Çelebi tarafından yazıldığı, sadece tabhânedeki bir âyetin (el-İnsân 76/8) Karahisârî'ye ait olduğu, bu yazının da diğerlerinden üstün bulunduğu şeklindedir. Her iki hattatın yazı üslûplarını ayırmak mümkün olmadığından bu konuda fikir yürütmek de gereksizdir. Hasan Çelebi Edirne Selimiye Camii'nin de (yapılışı 1568-1574) bütün yazılarını yazmıştır. Bu yazıların çini ve mermer üstünde olanları zamanımıza kadar gelmiş, kubbe ve yarım kubbe yazıları XIX ve XX. yüzyıllarda devrin celi-sülûs anlayışından uzak bulunan mahallî hattatlarca başarısız bir şekilde yenilenmiştir.

Evliya Çelebi'nin nakline göre Hasan Çelebi Selimiye Camii'nin kubbe yazılarının

mahalline geçirilmesine nezaret ederken gözüne düşen kireç tozunu temizlemek için, celi kalemlerini silmek üzere yanında bulundurduğu kireçli suyu telâşla kullanınca görme hassasını kaybetmiştir. Bunun üzerine Sultan II. Selim tarafından kendisine maaş bağlanmıştır. Ancak Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin Efendi, görmüş olduğu 1002 (1594) tarihli bir Hasan Çelebi kıtasından övgüyle bahsetmektedir ki bu durumda Evliya Çelebi'nin rivayetini şüpheyle karşılamak gerekir.

Hasan Çelebi, olgunluk döneminde Karahisârî üslûbundan uzaklaşarak pek çok meslektaş gibi Şeyh Hamdullah yoluna dönmüştür. Bu vadiye nesih hattı ile yazdığı bir en'âm-ı şerîf Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndedir (Yeni Yazmalar, nr. 929). *Gülzâr-ı Savâb*'da onun nesih hattının Karahisârî'den daha da ileride olduğu ifade edilmektedir. Oğlu İsmâil Efendi de babasının üslûbunda eser veren bir hattattır. Ölüm tarihi kesin olarak tesbit edilemeyen Hasan Çelebi vefatında İstanbul'un Sütlüce semtinde üstadı Karahisârî'nin yanına gömülmüştür; fakat kabrinin yeri belli değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

Gülzâr-ı Savâb, s. 21, 59; Evliya Çelebi, *Se-yahatnâme*, III, 440, 441; Suyolcuzaâde, *Devhâtü'l-küttâb*, s. 36; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 126, 155; Habib Efendi, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 84; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 127-128; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 81-82; M. Uğur Derman, "Edirne Hattatları ve Edirne'nin Yazı San'atımızdaki Yeri", *Edirne Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 316; a.mlf., *Kanunî Devrinde Yazı San'atımız*, Ankara 1970, s. 280; a.mlf., *Türk Hat San'atının Şaheserleri*, Ankara 1982, s. 9-10; a.mlf., *İslâm Kültür Mirasında Hat San'atı*, İstanbul 1992, s. 197; a.mlf., "Hasan Çelebi", *TA*, XIX, 11.

M. UĞUR DERMAN

HASAN ÇELEBİ, Fenârî (ö. 891/1486)

Molla Fenârî'nin torunu,
dilci, kelâm ve fıkıh âlimi.

840 (1436) yılında Bursa'da doğdu. Asıl adı Bedreddin Hasan'dır. Babası Mehmed Şah aynı yıl vefat ettiği için amcalarının himayesinde büyüdüğü anlaşılmaktadır. Hocası Molla Gürânî'nin vasiyetini tutan Fâtih Sultan Mehmed'in de Fenârî ailesini her zaman koruduğu bilinmektedir. Hasan Çelebi tahsilini Bursa Sultânîye Medresesi'nde Fahreddin-i Acemî, Alâeddin Ali et-Tûsî ve Molla Hüsrev

gibi tanınmış âlimlerin yanında yaptı. Babası Mehmed Şah'ın hacdan dönerken Karamanoğlu ilinde vefat ettiğini haber veren Sehâvî'nin (*ed-Dev'ü'l-lâmî*, IX, 79), onun daha çok babasından istifade ettiğini söylemesi (*a.g.e.*, III, 128) doğru değildir.

Hasan Çelebi Arap dili, meânî, beyan, kelâm, fıkıh usulü ve akfî ilimlerde temayüz ederek genç yaşta ilmî üstünlüğünü ispatlayınca Edirne'deki Halebiye Medresesi'ne müderris tayin edildi. 870 (1465) yılında Şam'a, oradan da hac için Mekke'ye gitti. 875'te (1470) İznik Orhan Gazi Medresesi'nde görevlendirildi (*Belîğ*, s. 250). Buradaki hocalığı sırasında dedesinin öğrencilerinden meşhur âlim ve zâhid Kutbüddinzâde Muhyiddin Mehmed'den de faydalandı (Kâtib Çelebi, vr. 79^b).

Kahire'de İbn Hişâm en-Nahvî'nin *Muğni'l-lebîb* adlı eserinin nahiv konusunda ihtisas sahibi Mağribli bir âlim tarafından okutulduğunu öğrenince oraya gitmeye karar verdi. Amcasının oğlu Kazas-ker Alâeddin Ali Çelebi vasiyetiyle Fâtih Sultan Mehmed'den izin alarak 880 (1475) yılından önce Kahire'ye gitti (Sehâvî, III, 128) ve Şemseddin et-Tilimsânî'den *Muğni'l-lebîb*'i okuyup icâzet aldı (Taşköprizâde, s. 186; Kâtib Çelebi, vr. 79^b). Zamanın meşhur muhaddisi İbn Hacer el-Askalânî'nin öğrencisi olan bir âlimden de tefsir ve *Şahîh-i Buḥârî*'yi okuyup icâzet aldı. Sehâvî, Hasan Çelebi'nin bir yıla yakın bir süre kaldığı Mısır'ın ilim muhitinde değerinin anlaşılmadığını, hastalığı yüzünden de ders okutamadığını kaydeder. Kahire'de görüştüğü Celâeddin es-Süyûtî *Naẓmü'l-İkḫyân li-a'yânü'l-a'yân* adlı eserinde (s. 105-106), "Allâme, muhakkuk ve değerli eserler yazan bir imamdı. Onun *Hâşiye 'ale'l-Muṭavvel*'i çok faydalı bir kitaptır" diyerek kendisinden kısaca söz etmiştir. Mısır'da umduğunu bulamayan Hasan Çelebi deniz yoluyla Mekke'ye gitti ve orada ders verdi.

Hasan Çelebi 881 (1476) yılı başlarında İstanbul'a dönünce, kenarında notları ve zahriyesinde hocasından aldığı icâzetnâmenin metni bulunan kendi eliyle yazdığı *Muğni'l-lebîb*'in bir nüshasını Fâtih'e hediye etti. Onun gayret ve başarısını takdir eden Fâtih Sultan Mehmed, kendisini bu defa Sahn-ı Semân medreselelerinden birine müderris tayin etti (Taşköprizâde, s. 185; Kâtib Çelebi, vr. 79^b). Hasan Çelebi'nin öğrencilerinden olan Seydi Çelebi diye meşhur Muhyiddin Mehmed el-Kocevî, hocasından okuduğu tefsir ve hadise dair ilimleri Taşköprizâde

Hasan Çelebi'nin nesih hatla yazdığı En'âm-ı Şerif'in ilk sayfası (TSMK, Yeni Yazmalar, nr. 929)

nesline aktarmış (*eş-Şekâ'ik*, s. 556), böylece Osmanlı medreselerindeki ilim İbn Hacer el-Askalânî silsilesine bağlanmıştı.

II. Bayezid devrinin (1481-1512) ilk yıllarında günlük 80 akçe ile emekli olan Hasan Çelebi, Bursa'ya taşınarak hayatının son dönemlerini münzevi bir halde yaşadığı ve 891'de (1486) orada vefat etti. Mezarı Zeyniyye Zâviyesi'ndedir (Mecdi, s. 204). Hasan Çelebi'nin ölümüyle ilgili olarak Mehmed Süreyyâ Bey'in verdiği bu tarih (*Sicill-i Osmânî*, II, 118) diğer kaynaklarda yer alan tarihlere nisbetle gerçeğe daha yakındır. Onun hakkında en doğru bilgiyi verebilecek olan Taşköprizâde, Bursa'daki münzevi hayatı sebebiyle ölüm tarihini tesbit edememiş. Sehâvî ise 886 Cemâziyelâhîrinde (Ağustos 1481) vefat ettiğini söylemiştir (*ed-Dav-û'l-lâmî*, III, 128). Süyûtî, Kâtib Çelebi, Bağdatlı İsmâil Paşa ve Leknevî gibi müellifler Sehâvî'nin verdiği tarihi kaydederken Takıyyüddin el-Temîmî ve Şevkânî herhangi bir tarih belirtmemişlerdir. Mecdi Efendi'nin verdiği 860 (1456), Bursalı Mehmed Tâhir'in zikrettiği 841 (1438) ve İbnü'l-İmâd el-Hanbelî'nin kaydettiği 879 (1474) ve "901 yılı civarı" (1496) gibi tarihler gerçeğe aykırıdır.

Hasan Çelebi'nin hayatında en verimli dönem, her yıl bir eser vererek en önemli üç kitabını yazdığı 884-886 (1479-1481) yılları olmuştur. O, servet sahibi ve aynı zamanda devlet desteğine mazhar olmasına rağmen gösterişten kaçınarak bir zâhid gibi yaşamış, tasavvuf erbabına saygı duymuştur. Görev yaptığı medreselerdeki hücrelerden birinde ikamet eder ve öğrencileriyle ilgilenirdi. "Zarar ve felâketler âhirete ertelenirse dünyada iken gelmez" diyen Hasan Çelebi'nin, üç ay geçtiği halde dünyevî bir zarara uğramadığı için üzüntü duyduğu bir sırada kendisine malî bir zararını haber veren kölesini sevincinden âzat ettiği söylenir (Taşköprizâde, s. 187).

Doğruyu ve ilmi gerçekleri savunmak ve bu yolda zamanındaki âlimleri tenkit etmekten çekinmeyen Hasan Çelebi, Hocaîzâde Muslihüddin Efendi'nin, meseleleri araştırıp incelemede ve diğer konularda kendisinden üstün olduğunu söylediler (*a.g.e.*, s. 187). Hoca Sâdeddin Efendi, Hasan Çelebi'nin Fethullah eş-Şîrvânî'yi *Hâşiye 'alâ ilâhiyyâtı Şerhü'l-Mevâkıf* adlı eserindeki bazı hususlarla ilgili olarak tenkit ettiğini belirtir (*Tâcû't-tevârîh*, II, 459).

Fenârî Hasan Çelebi'nin *Hâşiye 'ale'l-Muṭavvel* adlı eserinin ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Damad İbrâhîm Paşa, nr. 995)

Eserleri. Hasan Çelebi'nin Arap dili ve edebiyatı, mantık, kelâm, tefsir, fıkıh ve usulü konularında yazdığı eserlerden biri Farsça, diğerleri Arapça'dır. 1. *Hâşiye 'ale'l-Muṭavvel*. Sa'deddin et-Teftâzânî'nin *Telhişü'l-miftâh*'a yazdığı *el-Muṭavvel* adlı şerh üzerine kaleme alınan bu hâşiyenin büyük, orta ve küçük olmak üzere üç ayrı versiyonunun bulunduğu kaydedilir (Velîyyüddin Cârullah Efendi, s. 32). Türkiye kütüphanelerinde bulunan kırk kadar nüshanın bu versiyonlardan hangisine ait olduğunu tesbit için ayrı bir çalışma yapmak gerekir. Ancak 884 (1479) yılında tamamlanan Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki (Damad İbrâhîm Paşa, nr. 995) müellif hattı nüsha büyüklerinden biri olmalıdır. Kâtib Çelebi'nin "tam ve faydalı bir hâşiye" dediği (*Keşfü'z-zunûn*, I, 474) bu nüsha ayrıca basılmıştır (İstanbul 1270, 1276, 1309). Seyyid Mahmûd b. Eyyûb, bu hâşiyeyi 1292'de (1875) *el-Hâşiyetü'l-muḥtaşara min Hâşiyeti'l-Muṭavvel* adıyla kısaltmış ve eser aynı yıl İstanbul'da basılmıştır. 2. *Hâşiye 'ale'l-Muḥtaşar fi'l-me'ânî*. Yine Teftâzânî'nin *Telhişü'l-miftâh*'a *Muḥtaşarü'l-me'ânî* adıyla yazdığı şerh üzerine yapılmış hâşiyedir. Hasan Çelebi'nin

yukarıda sözü edilen hâşiyelerinin küçük versiyonu, Beyazıt Devlet (Velîyyüddin Efendi, nr. 2757) ve Ragıp Paşa (nr. 1253) kütüphanelerinde birer nüshası bulunan bu eser olmalıdır. 3. *Risâle fi beyânî'l-hâşıl bi'l-maşdar*. Arapça'da masdarların yapısını anlatan bu küçük risâlenin bir nüshası Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi'nde (nr. 2548/6, vr. 49^a-50^b) bulunmak-tadır (TÜYATOK, VII, nr. 1800). 4. *Hâşiye 'alâ dibâceti's-Şerhü'l-cedîd li't-Tecrîd*. Ali Kuşçu'nun *Tecrîdü'l-kelâm*'a yazdığı şerhin giriş bölümü üzerine notlardan ibaret olup Süleymaniye Kütüphanesi (Şehid Ali Paşa, nr. 1626, vr. 18^b-29^a) ve Konya'daki Yûsuf Ağa Kütüphanesi'nde (nr. 4729) birer nüshası vardır. 5. *Risâle fi âdâbi'l-münâzara* (Süleymaniye Ktp., Servili, nr. 281, vr. 83^{a-b}). 6. *er-Red bi-'ademi'l-'illeti't-tâmme*. Mantıkla ilgili bu risâlenin bir nüshası Amasya'da Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'nde (nr. 1849/10, vr. 73^b-78^a) bulunmaktadır (TÜYATOK, V, nr. 1548). 7. *Hâşiye 'alâ Şerhü'l-Mevâkıf*. Seyyid Şerîf el-Cürcânî'nin *Şerhu'l-Mevâkıf* adlı eserinin hâşiyesi olup 886 (1481) yılında tamamlanmıştır; müellif hattı nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (İsmihan Sultan, nr. 249). Arapzâde'nin *eş-Şekâ'ik*'in kenarına düştüğü bir kayda göre Hasan Çelebi, Hocaîzâde'den kenarına hâşiyeler yazdığı *Şerhu'l-Mevâkıf* nüshasını ödünç almış, hâşiyeleri çok beğenince öğrencilerine paylaştırarak bir gecede kitabın tamamını istinsah ettirdikten sonra geri vermiş ve ardından kendisi bu hâşiyeyi telif etmiştir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1891-1892). Hocaîzâde de II. Bayezid'in huzurunda, "Hasan Çelebi benim *Şerhu'l-Mevâkıf* üzerine yazdıklarımları alıp kendi hâşiyesine kattı" demiştir (Taşköprizâde, s. 137). Daha sonra Kinalizâde Ali Çelebi de bu hâşiye üzerine ta'likat yazmıştır (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1892). Hasan Çelebi'nin hâşiyesi, *Şerhu'l-Mevâkıf* ile birlikte İstanbul (1292, 1311, 1321) ve Kahire'de (1322, 1325) basılmıştır. 8. *Hâşiye 'alâ Hâşiyeti'l-Hayâlî 'alâ Şerhü'l-Akâ'id*. Teftâzânî'nin *Şerhu'l-Akâ'id*'i'n-Nesefiyye adlı eserine Hayâlî Çelebi'nin yazdığı hâşiyeye üzerine kısa bir hâşiyedir. Eserin müellif hattı olduğu sanılan bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Bağdatlı Vehbî Efendi, nr. 879/4, vr. 162-170). 9. *Risâle fi'l-mebde'i'l-evvel*. Bir nüshası Leiden Üniversitesi Kütüphanesi'ndedir (nr. 1552; Brockelmann, GAL, II, 297). 10. *el-Mefâlibü'l-âliye*. Rûyetullah ve kelâm sıfatına dair Farsça bir risâledir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1714; Mecdi, s. 204). 11. *Hâşiye 'ale'l-Keşşâf*.

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي خلق الانسان واصفاه وعذله فاحسن
التقويم وسواه وركبه في ارضه وادبه وادبه
طريق الرشاد وهداية والصلوة على نبي لارشاد الخلق
اجتهاد محمد الذي حمله علوم الرسالة واصطفاه وعظماؤه
من التليم اركاه وعلمه صابرة من الرضوان اوفاه وتبعده
فيمن عذله حروف رقيقا كشفا لمعنى بكشفه بعض
الطلاب من كتاب الكفا في الذي جاد به
بلاغه العلامة النجاشي ربه قلنا شفعنا لبيان والتميم
اساليب عبارات مثل ذلك الفصل المصنف وكثير من المحتويين
وجم غفيرة المحققين قدرا موا تحقيق معانيه ومقامه ففهم
بحر معانيه وموارده فاستقر جوابا في توشيح اسماء اولادنا
واخرون قد صدروا بحمد الله وتنويعا لايكلام اشيا واواذانا
لاحيث ذلك بان بلغت اليه تعليمه ومعناه لكثيره كسول الهم
كسول صغائر فني ذلك ان اذكر بهذا من حلل موارده
ذلك الكتاب وسطوية به ضامالي ما خلاصه انا والاهم
ما سخر لا طري الملو بالمشاغل والفرح وجعلته لاسم السلطان

Fenârî Hasan Çelebi'nin *Hâşiye 'ale'l-Keşşâf* adlı eserini ilk sayfası (Süleymaniye Ktp., Fâtih, nr. 606)

Zemahşerî'nin *el-Keşşâf* üzerine hâşiyedir. Hasan Çelebi'nin 884'te (1479) yazıp Fâtih Sultan Mehmed'e ithaf ettiği ve onun da Semâniye Medresesi'ne vakfettiği nüsha Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir (Fâtih, nr. 606). 12. *Hâşiye 'alâ Tefsiri'l-Beyzâvi*. Bir nüshası Londra'da India Office kütüphanesinde (nr. 116) bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 738; II, 322). 13. *Hâşiye 'alâ evâ'ilî Şerhi'l-Vikâye*. Sadrüşşerîa es-Sânî'nin Hanefî fıkhihina dair *Şerhu'l-Vikâye* adlı eserinin baştan mesh konusuna kadarki kısmı üzerine notlardan ibaret olup bir nüshası Millet Kütüphanesi'ndedir (Ali Emîrî Efendi, Arabî, nr. 4332, vr. 88-95). 14. *Hâşiye 'ule'l-Telviḥ*. Teftâzânî'nin fıkıh usulüne dair *et-Telviḥ* adlı eserinin hâşiyesidir. Ferâğ kaydında müellifin, 883 Ramazanında (Aralık 1478) telifine başlayıp 885 yılı Şâban ayının sonunda (Kasım 1480) tamamladığını belirttiği eserin kendi el yazısıyla olan nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Bağdatlı Vehbî Efendi, nr. 381). Buna göre, eserini daha Fâtih Sultan Mehmed hayatta iken oğlu II. Bayezid adına yazdığı için Fâtih'in kendisinden hoşlanmadığına dair bilginin (Taşköprizâde, s. 186; Kâtib Çelebi, vr. 79^b; *Keşfü'z-zunûn*, I, 496) yanlış olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü bu nüshada eserin herhangi bir kimseye it-

haf edildiğine dair bir kayıt yoktur. Daha sonraki nüshalardan biri II. Bayezid'e sunulmuş olabilir. Eser İstanbul'da 1284 (1867) ve Kahire'de 1322 (1904) yıllarında basılmıştır.

Bağdatlı İsmâil Paşa, Molla Fenârî'nin fıkıh usulüne dair eserine Hasan Çelebi'nin *Vüṣûlü'r-revâyi' 'alâ Fuṣûli'l-bedâyi'* adıyla bir şerh yazdığını söylerse de (*İzâhu'l-meknûn*, II, 193; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 288) şerhin bu adla Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunan (Velîyüddin Efendi, nr. 941) tek nüshasının ilk sayfasına Velîyüddin Efendi'nin düştüğü sanılan kayda göre eserin müellifi "musannifin oğlu Mehmed Şah"tır. Onun *Şerhu (Hâşiye 'alâ) Fuṣûli'l-bedâyi'* adlı eserinden İstanbul kütüphanelerinde beş ayrı nüsha tesbit edilmiş olup bunlarda eserin Mehmed Şah'a ait olduğunu gösteren kesin deliller vardır. *Risâle fi'l-edeb* adıyla Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı bulunan parça (Giresun Yazmaları, nr. 108/13, vr. 49^b de) Hasan Çelebi'nin eserlerinden alınmış bir not olmalıdır (*TÜYATOK*, XXVIII, nr. 516).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hacer, *İnbâ'u'l-gumr*, VIII, 447; Sehâvî, *ed-Dav'u'l-lâmi'*, III, 127-128; VI, 259-260; IX, 79; XI, 88-89; Süyûtî, *Nazmü'l-ikyân* (nşr. Philip K. Hitti), Beyrut, ts. (el-Mektebetü'l-İlmiyye), s. 105-106; Taşköprizâde, *eş-Şekâ'ik*, s. 137, 166, 185-187, 556; Mecdî, *Şekâik Tercümesi*, s. 204-206; Hoca Sâdeddin, *Tâcü't-tevâriḥ*, II, 459, 503-505; Temîmî, *et-Tabakâtü's-seniyye*, III, 109-111; Riyâzîzâde Abdüllatif b. Muhammed, *Esmâ'u'l-kütüb* (nşr. Muhammed Altûncî), Kahire, ts. (Mektebetü'l-Hancî), s. 297; Kâtib Çelebi, *Süllemü'l-vüṣûl*, Süleymaniye Ktp., Şehid Ali Paşa, nr. 1887, vr. 79^b; *Keşfü'z-zunûn*, I, 350, 474, 496; II, 1147, 1479, 1714, 1891-1892, 2022; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 324-325; VIII, 4; Belîğ, *Güldeste*, 249-250; Cârullah Velîyüddin Efendi, *Bernâme'cü kırâ'ât* (nşr. Ahmed Abdülmecîd Herîdî, *Annales islamologiques*, XVI, Caire 1980 içinde), s. 32, 36; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, II, 208-209; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 64; *Sicill-i Osmânî*, II, 118; Osmanlı Müellifleri, I, 272; Serkûs, *Mu'cem*, I, 757-758; A. Mingana, *Catalogue of the Arabic Manuscripts in the John Rylands Library*, Manchester 1934, nr. 694; Brockelmann, *GAL*, I, 354; II, 269, 277, 297; *Suppl.*, I, 738; II, 321-322; *İzâhu'l-meknûn*, II, 193; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 288; M. Es'ad Tales, *el-Keşşâf 'an maḥtûṭâtî ḥazâ'ini kütübü'l-evkâf*, Bağdad 1372/1953, s. 100, 114-115; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, IV, 213-214; Sarton, *Introduction*, III/2, s. 1466; Fuâd Seyyid, *Fihrisü'l-maḥtûṭât*, Kahire 1380-83/1961-63, I, 261; M. Cemâleddin Şurbacı, *Kâ'ime bi-evâ'ilü'l-maḥbû'ati'l-'Arabîyyeti'l-maḥfûza bi-Dâri'l-Kütüb hattâ sene 1862*, Kahire 1383/1963, s. 148; Nüveyhiz, *Mu'cemü'l-mu'fessirin*, s. 138; *TÜYATOK*, V, nr. 1548; VII, nr. 1800; XXVIII, nr. 516; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethulah), II, 216-217.

CEMİL AKPINAR

HASAN ÇELEBİ, Kazzâz

(XVII. yüzyıl)

Türk müsikisi bestekârı, hânende.

İstanbul'da doğdu ve burada yaşadı. Hayatı hakkında yeterli bilgi bulunmayan ve asıl mesleğinin ipekçilik olduğu kaydedilen Hasan Çelebi'nin şöhretinin en parlak zamanı II. Mustafa dönemidir (1695-1703). Vefat tarihini Öztuna kaynak göstermeden 1720 olarak vermektedir. Ebû-İshakzâde Esad Efendi *Atrabü'l-âsâr*'ında onun otuz kadar eser bestelediğinden söz eder. El yazması güfte mecmualarında bazı dinî eserlerine rastlanmaktadır. S. Nüzhet Ergun bestelerinden bir tevşih ve iki ilâhisinin güftesini neşretmiş (*Antoloji*, I, 279-281), ancak zamanımıza hiçbir eserinin notası ulaşmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Esad Efendi, *Atrabü'l-âsâr*, İÜ Ktp., nr. 6204, vr. 27^b; a.e. (haz. Mehmed Veled [İzbudak], *Mekteb Mecmuası*, sy. 10, İstanbul 1311), s. 452; Müstakimzâde, *Mecmûa-i ilâhiyyât*, Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 3397, vr. 75^b; *Mecmûa*, Süleymaniye Ktp., Kadızâde Burhânedin, nr. 47, vr. 78^b; *Mecmûa*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 637, vr. 13^a, 91^a; *Mecmûa*, Millet Ktp., Ali Emîrî, Manzum, nr. 650, vr. 26^a; Ergun, *Antoloji*, I, 125, 279-281; Hüseyin Sadedtin [Arel], "Türk Bestekârlarının Terceme-i Halleri", *MM*, sy. 15 (1949), s. 20; Öztuna, *BTMA*, I, 334.

NURİ ÖZCAN

HASAN ÇELEBİ, Kınalızâde

(bk. KINALIZÂDE HASAN ÇELEBİ).

HASAN ÇELEBİ, Lâgarî

IV. Murad döneminde barut macunundan hazırlanmış fişekler vasıtasıyla uçuşu rivayet edilen Osmanlı sanatkârı.

Hayatı hakkındaki bilgiler, çağdaşı Evliya Çelebi'nin *Seyahatnâme*'sinde anlattıklarına dayanır. Evliya Çelebi'ye göre 1042 (1632-33) yılında, IV. Murad'ın kızı Kaya Sultan'ın doğumu münasebetiyle yapılan şenlikler sırasında 50 okka barut macunundan yedi kollu bir fişek icat etmiş, "Padişahım, seni hudâya ısmarladım, İsâ nebi ile konuşmaya gidiyorum" diyerek Sarayburnu'nda IV. Murad'ın huzurunda fişeğe binmiş, yardımcılarının fişegi ateşlemesiyle havaya yükselmiştir; havada iken yanındaki fişekleri ateşleyince denizin yüzü aydınlanmış, büyük fi-